

Записи са крова лесновске цркве

СМИЉКА ГАБЕЛИЋ

Не догађа се често да историја једног манастира, током више stoleћа, буде тако богато осведочена споменичком грађом као што је то случај са лесновским. То је последица срећне околности што је живот овог манастира, од друге четвртине XIV века, текао безмало непрекидно пуних шест векова, све до наших дана.

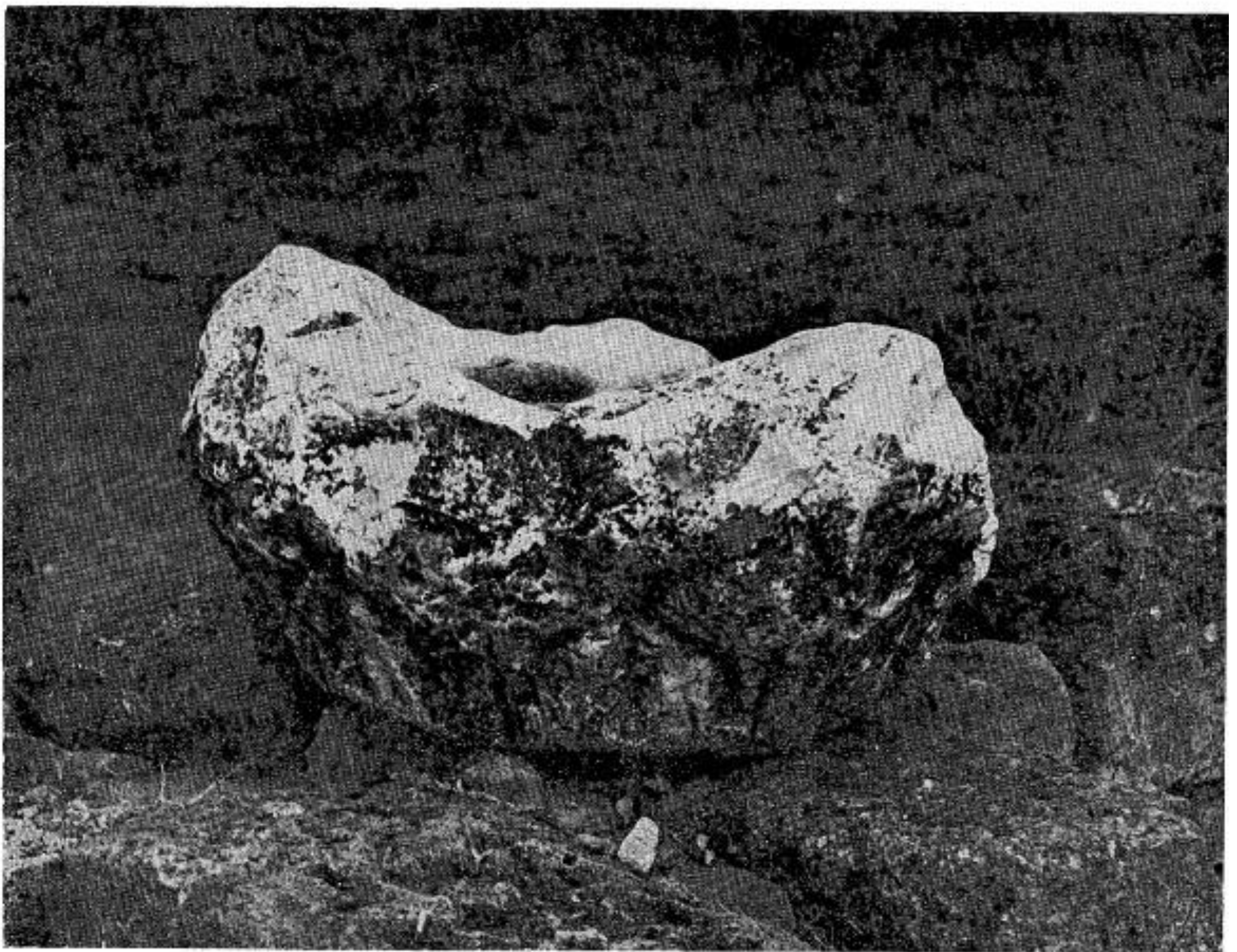
Манастир у Леснову, треба поменути, има и своју предисторију, старије и изворима слабо осветљено раздобље. Храм је овде свакако постојао још у XI или XII веку, за живота локалног анахорета и светитеља Гаврила Лесновског. На то указују подаци из житијне књижевности¹ и трагови цркве која је постојала на месту садашње.² На основу мермерног капитела с акантовим лишћем, теодосијанског типа (сл. 1), што сада стоји пред црквом, може

се претпоставити и да је лесновски манастир основан на месту неког ранохришћанског светилишта — уколико, разуме се, овај капител није донесен са неког локалитета из околине.

Обнова лесновског манастира, кад је велики војвода, доцније деспот, Јован Оливер на месту старе подитао нову цркву Архистратига Михаила (1341—1349) означава почетак познате историје овог манастира. Од тада није имао

¹ И. Ивановъ, *Съверна Македония*, София 1906, 100—102 (где су објављена *Житија св. Гаврила Лесновског*).

² Ђ. Бошковић, *Белешке са путовања*, Старице VII (Београд 1932) 90; И. Николајевић-Стојковић, *Прилог проучавању византиске скулптуре од 10 до 12 века из Македоније и Србије*, Зборник радова Византолошког института 4 (Београд 1956) 185.

Сл. 1. Манастир Лесново, старохришћански капител непознате провенијенције

Fig. 1. Le monastère de Lesnovo, chapiteau protochrétien de provenance inconnue

Сл. 2. Манастир Лесново, поглед на кров цркве (1983)

Fig. 2. Le monastère Lesnovo, vue du toit de l'église (1983)

честих нити дуготрајних прекида у раду, нити је — готово је извесно — намерно рушен. Најмање се зна шта се догађало с манастиром у XV веку, али и тада је поуздано живео и деловао као преписивачки центар. Већи напредак доживео је у другој половини XVI и у првој половини XVII столећа. Његово осиромашење наступило је крајем XVII, потпуно замирање у другој половини XVIII — изгледа једини пут у његовој историји — да би живот у њему био обновљен почетком XIX века. Данас у Леснову бораве двојица калуђера — монах Кирил и архимандрит Гаврило Светогорац* — што је изузетак међу манастирима на тлу Македоније, у којима готово уопште нема монашког живота.

О вековној делатности лесновског манастира сведоче многи писани извори, материјални остаци, уметничке творевине, предмети примењене уметности, рукописне књиге, култни објекти у околини и, разуме се, сама црква и остали објекти манастирског комплекса.³ У том низу, једну групу извора чине и записи на оловном крову цркве. Они су, изузев два, урезани у оловне плоче које покривају постоља обеју купола (сл. 2). Формално гледано, записи се издвајају као засебна сведочанства због места, односно материјала на коме су изведени, док, у погледу садржине, доносе специфична обавештења о преправкама крова цркве и друге вести из историје лесновског манастира од 1530. до 1886. године.

Шеснаест записа са крова лесновске цркве објавио је, као преписе, Глиша Елезовић.⁴ Од тога смо пронашли, затим и ископирани, једа-

наест, као и још седам које није навео Елезовић. Скорашњи записи нису копирани нити узети у разматрање; већином су у питању потписи, често без ознаке године, који осим самог имена не одређују ближе личност потписаног нити пружају друге податке о тренутку у коме су настали.

Записи који су писани са надредним словима или међусобно нераздвојеним речима транскрипцијом су разрешени. Знаци интерпункције и инвокације су задржани, а спојена слова до несена су одвојено (s — оу). Разрешени делови речи дати су у округлим заградама (), оштећена места у четвртастим [], а допуне изостављених

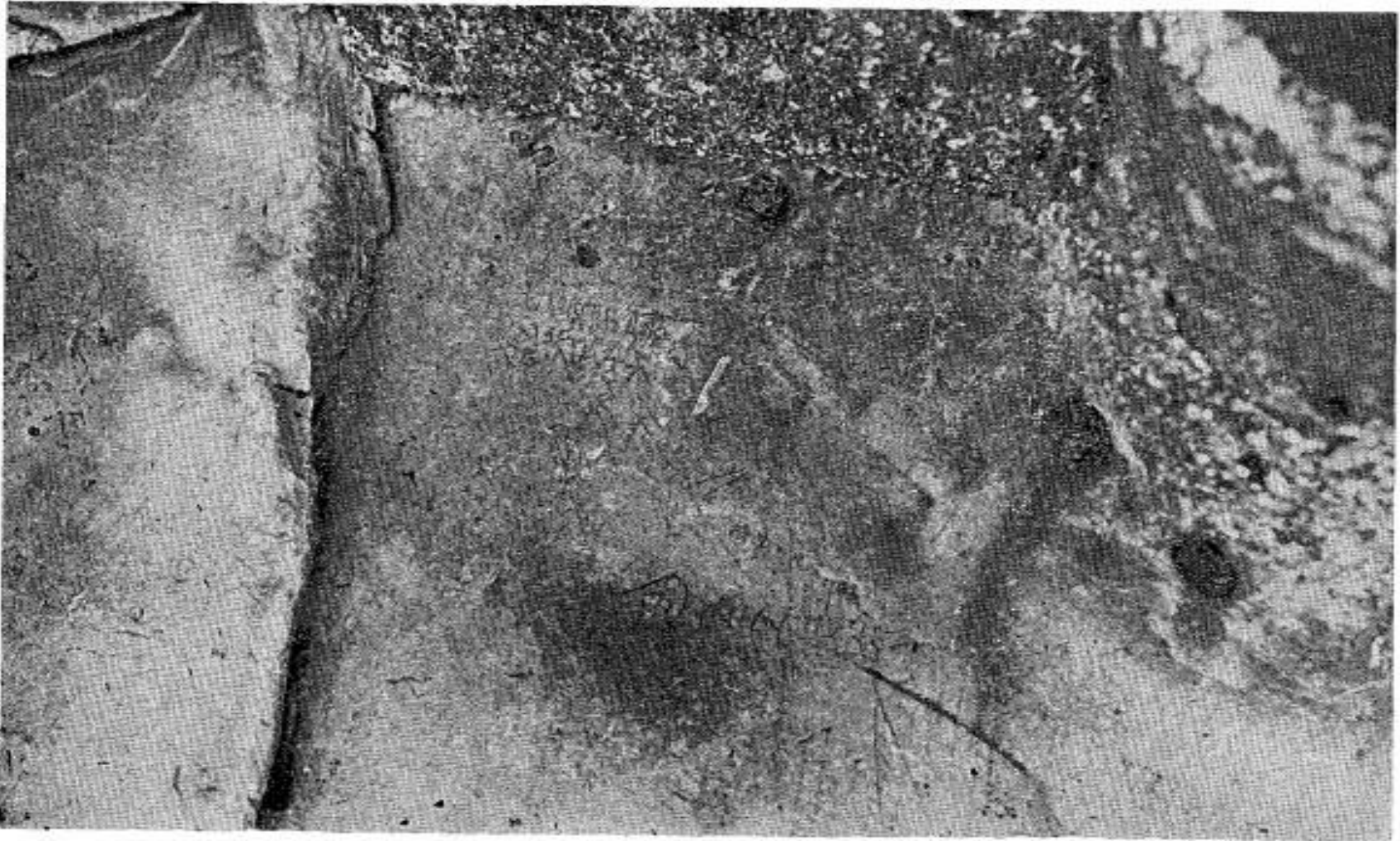
* Оцу Гаврилу и оцу Кирилу срдечно се захваљујем због предусретљивости и разумевања за мој рад у току боравка у лесновском манастиру.

³ Подаци везани за историју лесновског манастира сакупљени су у највећем броју код — И. Ивановъ, *Български старини изъ Македония*, София 1931, 156—172; Ј. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I—VI, Београд 1902 — Срѐмски Карловци 1926, бр. 56—60, 71—75, 102, 597, 873, 1673, 2435, 2888, 2922, 2939, 3822, 4380, 4381, 5906, 6672, 6773, 6848, 7152, 7508, 7536, 7637, 7867, 9036, 9402, 9488,

9540, 9667; Н. Снѓгаровъ, *История на Охридската архиепископия — патриаршия (1394—1767)*, София

1932, 474—477; Г. Елезовић, *Записи и натписи (Манастир Лесново)*, Зборник за историју Јужне Србије и суседних области, књ. I, Скопље 1936, 251—259.

⁴ Г. Елезовић, *Записи и натписи (Манастир Лесново)*, *op. cit.*, 251—259 (у даљем тексту: *Елезовић*), овде објављен запис под бр. 28 није на крову; угребан је на фресци св. Мојсија Етиопијског у припрати цркве.

Сл. 3. Записи из 1530. и 1886. године угребани на крову наоса лесновске цркве

Fig. 3. Les inscriptions des années 1530 et 1886, gravées sur le toit du naos de l'église de Lesnovo

слова или непотпуно наведених речи у угластим <>.⁵

† ПОКРАСѢ ЦРКВА
ВЪ ЛѢТѢ · 7 · Л · Н ·

Бр. 1. покраси се цр(ъ)к(ъ)ва въ лѣт(о) · 7 · л · н · (7038—1529/30).⁶

Кров постоља кубета над наосом, источна страна (сл. 3).

Запис представља најраније сведочанство о радовима на крову лесновске цркве, доцније вршеним још у неколико наврата (вид. закључак овог рада), и прву познату вест о било каквим обновама на цркви које су предузете након времена деспота Јована Оливера.

ЗА СЕ ПКАЕ КРАГО Е ВЪ СЕЛЕНА ПЛЕНН
МАНАСТЕРНО КНЦА ПРАКМО КННГН НМЦН
СА ВЪ ЛЕТО В С - ПНСА ЧЪ ТРЕЦННМЪНДШН
ИДТЕ ВДСЕ ЕРДННЧА
НСАНН

Бр. 2. Да се знае како [с]је вѣселена шплени и оу манастира ница не оста тѣкмо кинги и моци писак(ъ) въ лето 70[В] (7202—1693/4) писак(ъ) азъ

грешни и мѣнѣших(ъ) паче вѣсех(ъ) ерм(о)нах(ъ) Исана.⁷

Кров постоља кубета над наосом, источна страна.

Невесели запис монаха Исаије који говори о сиромаштву лесновског манастира крајем XVII века — када „у манастиру ништа не оста осим књига и моштију” — забележен је у годинама аустријскотурског рата (1683—1699), избијања масовне буне у кривопаланачком крају и гушења познатог Карпошевог устанка (1689). Но, живот у манастиру тада свакако није и замро, јер су 1692. и 1696. године у њему замонашени Макарије и Јефтимије, о чему су мастилом исписани записи на западном зиду наоса цркве.⁸ Исто тако, постоје и сведочанства о преписивању књига у овом манастиру из 1688 — „при игуману Гаврилу и проитуману Кирилу”⁹ — и из 1695. године.¹⁰ Могуће је да је пи-

⁵ Захваљујем се др Димитрију Богдановићу на провери и помоћи приликом транскрипције записа.
⁶ Елезовић, 251/2, где је објављен и други запис из 1530. године — Никола Радивојевић носи калѣни (и) шлозо во лето 7 л н — који се више не чита.

⁷ *Ib.*, 250/7.

⁸ В(ъ) лѣт(о) · 70[В] | пострани се | Макарија · | л(ѣ)т(е)ца снѣпа · рна(?) н · д(ъ)нѣ.

† Еъ лето · 70[В] | пострани се | Гаврилу и Кирилу · | л(ѣ)т(е)ца днѣ · рна · | л · д(ъ)нѣ.

Записи су написани на бордури између фигура апостола Павла и цара Константина, у првој зони живописа.

⁹ И. Ивановъ, *Български старини*, 169—170, бр. 52; Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, I, 446/1898.

¹⁰ В. С. Ангелов, *Изворноведечески приноси*, Старобългарска литература, кн. 1, Софија 1971, 345.

сар записа на крову, јеромонах Исаија — који је 1693/4. године био очигледно лесновски калуђер — потоњи игуман манастира под чијим је надзором укоричена једна књига и који се 1703. године помиње као мртав.¹¹

Бр. 3. Да се знае кога престава егџуменъ [н]ѣфтарѣна въ л(ѣ)то 3611 (7254—1745/6) и наста егџуменъ Теодосѣна сосѣ коумашини и повратими не(?) смехоу калуђери ни говорити нь нѣхъ а беше власъцѣ оу манастирѣ аناةма такова егџуменъна кои не милуѣне опци братниа нѣ любитѣ мирѣски люди.¹²

Кров постоља кубета над припратом, јужна страна.

Занимљива белешка о смрти игумана Нефтарија и постављању игумана Теодосија. Непотписани писар оптужује новог игумана због дружења са „кумашинима" — против којих „не смеху калуђери ни говорити" — чак га и проклиње. Јеромонах Теодосије помиње се као игуман лесновског манастира у запису на једној лесновској рукописној књизи из 1745/6. године.¹³ Управо за исту годину карактеристично је што писар записа у поменутој књизи јадикује због невоља од Турака. Изгледа да је последица тих збивања — о којима уопштено говори запис у књизи и, нешто одређеније, онај на крову — било постепено замирање живота у манастиру. Јер, након једног записа из 1747. године¹⁴, о његовом деловању у наредне три деценије нема никаквих вести, а почетком следећег века обнављани су манастирски конаци, трпезарија и кров на цркви (вид. нап. 38).

Бр. 4. Да [се знае] кога оумре архимандрит Дионисија егџуменъ лесновски 1860.¹⁵

Кров постоља кубета над наосом, јужна страна.

Запис о смрти архимандрита Дионисија, игумана лесновског манастира од 1851. до 1860. године. Датум његове смрти (17. IX 1860) забележен је неколико пута на другим местима.¹⁶ У току једне деценије његовог старешинства, манастир и црква даровани су новим прилозима, поплочана је порта и направљена једна зграда (џииџа).¹⁷

18519
КИРИЛЪ
ЕГѢМѢНЪ

Бр. 5. 1859 Кирилъ егџуменъ.

Кров постоља кубета над припратом, југозападна страна.

ДА СЕ ЗНАЕ КОГА
ПРЕСТАВИ ЕГѢМѢНЪ
НЕФТАРИЈА ВЪ Л(ѣ)ТО
3611 (7254—1745/6)
И НАСТА ЕГѢМѢНЪ
ТЕОДОСИЈА СОСѢ
КОУМАШИНИ И ПОВРАТИМИ
НЕ(?) СМЕХОУ
КАЛУЂЕРИ НИ ГОВОРИТИ
НЬ НѢХЪ А БЕШЕ
ВЛАСЪЦѣ ОУ
МАНАСТИРѣ АНАТЕМА
ТАКОВА ЕГѢМѢНЪНА
КОИ НЕ МИЛУѣНЕ
ОПЦИ БРАТНИА
Нѣ ЛЮБИТѣ МИРѣСКИ
ЛЮДИ

Л
КОГА ОУМРЕ
АРХИМАНДРИТЪ ДИОНИСИЈА
ЕГѢМѢНЪ ЛЕСНОВСКИ
1860

¹¹ Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, V, 4/7295.

¹² Елезовић, 252/15 (са нешто другачијим читањем овог записа).

¹³ Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, II, 151—152, бр. 2922; И. Ивановъ, *Бѣлг. старини*, 170/55.

¹⁴ И. Ивановъ, *op. cit.*, 170/56; Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, II, 154/2939. Код — V. Mošin, *Cirilski rukopisi*, JAZU II, Zagreb 1952, 137—138, бр. 81, исти запис је датован у 1693. годину, што је с обзиром на помен игумана Теодосија мање вероватно.

¹⁵ Елезовић, 255/42.

¹⁶ *Id.*, 255—256, бр. 39, 40, 44.

¹⁷ *Id.*, 254—255, бр. 33—39; С. Габелић, *Заветни тањир манастира Леснова*, Зборник Музеја примењене уметности 24/25 (Београд 1982) 113—114.

Потпис Кирила, родом из Кочана, који је постао итуман лесновског манастира после смрти архимандрита Дионисија 1860, а не 1859. године како је овде, из нејасних разлога, забележено. Управљао је манастиром свакако до 1866, а најкасније до 1869. године (вид. запис бр. 8). У његово време је подигнуто више нових манастирских зграда, изгледа да је на цркви про бијен нови прозор (вероватно онај на северној фасади наоса, непосредно изнад ктиторског портрета Јована Оливера), чини се да је по ново осликана приправа из XVI века, која више не постоји (највероватније овом живопису припадају избледели трагови seccoсликар-

МАСТОРЪ
КУЗАНЪ
1866

ства, који још безразложно стоје на западној фасади Оливерове приправе), затим су, у храму, мајстори Дебарци Кузман (вид. запис бр. 6) и Петар („Петре“) израдили 1866. године „владички стол“ и „свети престол“¹⁸, монах Аралампије из Кочана направио је и „кубето на свети престол“¹⁹, (једна од наведених ствари свакако је дрвени престо који стоји на масивном каменом постолу прислоњеном уз југозападни стубац у наосу цркве, окренут северу), а 1867. године израђене су и царске двери на иконостасу²⁰, као и дрвено Распеће у апсидалном прозору, које су 1864. године даровали приложници из села Добрева.

Бр. 6. Ма<и>сторъ Куз<м>анъ 1866.

Кров постолъ кубета над припратом, северна страна. Вероватно потпис дрворезбара Кузмана Фрчоског, који је исте године радио на изради дрвеног трона у цркви (вид. запис бр. 5).²¹

Бр. 7. 1867 мѣсець юннѣа день 3. † сѣа записа азъ Анаѣа монахъ родомъ отъ Кочанъ (Кочаны?) родители его Ятанасъ братъ его Манасѣа.²²

Кров јужног крака крста над припратом. Потпис монаха Ананије, 3. VI 1867. године.

1867 мѣць юннѣа день 3
† сѣа записа азъ Анаѣа монахъ родомъ
отъ Кочанъ (Кочаны?) родители его
Ятанасъ братъ его Манасѣа

¹⁸ Елезовић, 256/50.

¹⁹ Id., 256/51.

²⁰ Id., 256/52.

²¹ О тајфи Кузмана Фрчоског — 3. Личеноска, Македонската црковна резба во XVIII и XIX век, Гласник на Етнолошкиот музеј I (Скопје 1961) 115.

²² Елезовић, 257/53.

(Сей Божественнѣи храмъ препокрѣ се князь кратовски нѣла бойчикъ при игуменѣ Даманѣ мѣбогое и братомъ Петръ во лѣто 3100
 Паки треки пѣтъ препокрѣ се оловомъ и обновѣа малото кѣбе и церковнѣи на западна страна при игуменѣ Архимандрита Х Паула Јерусалимѣнина с помоществованѣемъ отъ Благочестѣивѣи хрѣстѣани Кратовски и прочѣи во царството (81) во лѣто 1869 мѣсица юліа 10 дѣнь.
 АНДОНЪ ХИЛАДНИКЪ

Бр. 8. Сей Божественнѣи храмъ препокрѣ се князь кратовски Нѣкола Бойчикъ при игумена Спиридона и майсторъ Даманѣ мѣ(?) Богое и братомъ (м)оу Петръ во лѣто 3100 (7089—1580/1).²³

Паки треки пѣтъ препокрѣ се оловомъ и обновѣа малото кѣбе и церковната врата и прозорицотъ на западна страна при игуменѣ Архимандрита Х. Паула Јерусалимѣнина с помоществованѣемъ отъ Благочестѣивѣи хрѣстѣани Кратовски и прочѣи во царството Султанѣ Абдулѣ Язисово . во лѣто 1869 мѣсица юліа 10 дѣнь.

• Андонъ Хиладникъ.²⁴

Оловна плоча (95x50 cm) на западној фасади постоља кубета над припратом.

Запис А. Хиладника из 1869. године о радовима на цркви који су обављени 1581. и 1869. године.

У првом делу свакако је поновљен садржај некадашњег записа или натписа о препокривању храма из 1581. године. Поправку је, у време игумана Спиридона (непознатог из других извора), омогућио кратовски „кнез“ Никола Бојчић, вероватно — попут чланова породице Пепића²⁵ — имућни закупац рудника из Кратова.

Према тексту другог дела записа, уз помоћ „благочастивих хришћана из Кратова и других“, 1869. године је „по трећи пут“ препокривено оловом и обновљено „мало кубе“ (купола припрате). Обновљена су и нека врата на цркви (није јасно која), као и прозор „на западној страни“ (prozor на западној фасади Оливерове припрате?). Радови су завршени 10. јула 1869. године, а у време „архимандрита ХациПавла Јерусалимљанина“. Док је манастиром управљао овај игуман претопљена је и продата извесна количина олова, о чему сведочи доста нејасан запис у једној лесновској књизи, а обављени су и неки радови на крову куполе изнад наоса.²⁶

Андон Хиладник, коме дугујемо запис, вероватно је потоњи лесновски учитељ „Ан. Хиладников“, који је оставио писмени Извештај за школску 1898/9. годину²⁷, а 1899. године је помогао изградњу конака игумана Козме источ-

но од цркве, где је — на ктиторској плочи — потписан као **А. М. Хиладниковъ** отъ шипъ.²⁸

АНАСТАСЪ
 ПАПА ТРИФУНОВА
 1867.

Бр. 9. Анастасъ попа Трифунова 1867.

Кров постоља кубета над припратом, западна страна. Потпис Анастаса, сина попа Трифунова, касније учитеља у Леснову (од 1876. до 1882).²⁹ Постоје још два његова потписа, такође на крову (записи бр. 10 и 11).

ПО АНАСТАСУ
 1883

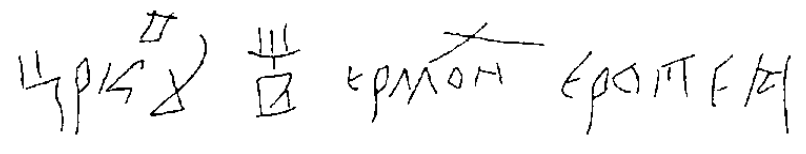
Бр. 10. Поп Анастасъ 1883.

Кров постоља кубета над наосом, западна страна. Потпис бившег учитеља у Леснову (1876—1882) Анастаса ХациТрифунова из Злетова, сада свештеника. У то време у Леснову је био учитељ Аралампија Апостолов (1882—1886).³⁰

ПО АНАСТАСУ
 ЛЕСНОВО 1886

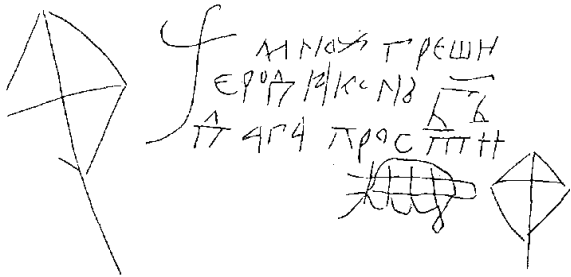
Бр. 11. Поп Анастасъ отъ Лесно(во) 1866.

Кров постоља кубета над наосом, источна страна (сл. 3).

Трѣ знае кога покрива црква ермом ермом ермом

Кров постоља кубета над припратом, југозападна страна.

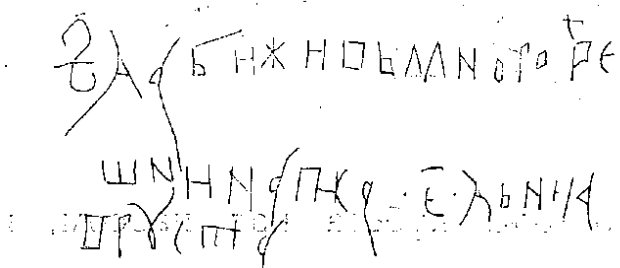
Белешка из XVII—XVIII века о „покривању цркве“ у доба Јеротеја калуђера или игумана лесновског манастира, о коме нема других података.

Бр. 17. † Мног(о)грешн(и) ердиаконъ Б(о)гъ да га прости,

Кров постоља кубета над наосом; , источна страна.

Запис из XVII—XVIII века (потпис непознатог јерођакона).

Бр. 18. † Давиживъ многогрешни написа .Е. днь августа.³⁶

Кров постоља кубета над наосом, западна страна.

Запис из XVII—XVIII века (потпис извесног Давижива).

Како се планира, лесновска црква ће ускоро бити препокривена. Већ и због тога позабавили смо се у овом раду записима који су још на првобитним местима те, поред осталог, сведоче о радовима предузиманим на крову цркве. Најранија вест о „покривању цркве“ потиче, како смо видели, из 1530. године, а познато је и име једног од мајстора који је на томе радио — Николе Радивојева (запис бр. 1, нап. 6). По месту записа закључује се да су радови свакако вршени на крову изнад наоса, док је њихов обим у целини тешко реконструисати У млађем периоду је, према изворима, било још пет сличних преправки. Године 1581, према познијем сведочанству, мајстори Дамјан, Богоје и Петар покрили су храм, најверонатније делимично (запис бр. 8) Маја 1728. „плочама“ је прекривено „на велику цркву кубе“ (купола наоса), а јуна 1729. и „средња црква кубе“ (купола припрате).³⁷

На крову припрате вршене су неке преправке још једном у XVII или XVIII веку (запис бр. 16). Почетком XIX века оловом је покривен један угао олтара и цела спољна припрата из XVI века³⁸, која је уклоњена пре тридесетак година. Најзад, у јулу 1869. обновљена је „по трећи пут“ и покривена оловом купола изнад припрате, а можда и из-

над наоса (запис бр. 8). Ови радови — као што се види из записа код којих постоји ознака за месец и годину — објављани су у пролећним или летњим месецима (14. V 1728; 15. VI 1729; 10. VII 1869). Како је већ истакнуто, ради се о поправкама, дакле о радовима мањег обима, не и о поновним покривањима читавог крова — изузев, можда, у време настанка најстаријег записа (1530).³⁹

Брига о кровном покривачу лесновске цркве, изражена кроз изворне податке који сведоче о људима заслужним за његово очување, допринела је да фреске у овом храму остану до наших дана сачуване, посебно у куполама, чија је унутрашњост готово беспрекорна.

Последње интервенције на крову цркве лесновског манастира извршене су у септембру 1957. године.⁴⁰

Чланак је завршен почетком 1983. године. У јесен исте године лесновска црква је препокривена новим оловним плочама.

³⁵ *Id.*, 251/8

³⁶ *Id.*, 251/6.

³⁷ И. Ивановъ, *Бълг. старини*, 170/54.

³⁸ Белешка о обновама у лесновском манастиру на почетку XIX века налази се у својервном „свитку“ за сабирање прилога из времена игумана овог манастира јеромонаха Теодосија (1812. и раније — 1850), бившег дечанског калуђера, који је у Лесново дошао пре 1805. године (cf. — Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, II, 330/3822). Ради подробног описа стања тада запуштене цркве доносимо одговарајуће изводе из овог списка:

„... ЦЕРКВЕ ЗДАНИЕ ... БЪ ТОЛИКУЮ НИЦЕТУ И НАГОТУ ПРИШЕДШАА, ТАКВ ЕДВА ТОКИВЪ СЪБНИ ЦЕРКОВНАА НАГИ СТОАЦЫАА, НО НЕ ВСА СТРАНИ ЦЪБЛИИ И ЗДРАВЫ ОУГЛА КО СВЕТААГИ ВАТАРАА ПАДШАА И УТ ЛНОГО ВРЕМЕНАИЧУ ЛАНИА ДОЖДЕЗНАГО УТЕНК ОВРАСТЫШАА ТРАВАМИ И КОРЕНІАМИ УТ ВНУТРУЖЕ БЪШЕ ГИЪЗДА И ЖИЛИЩЕ ПТИЦАМИ А ПАПЕРУТЪ ЦЕРКОВНАА КО ВСЕХУ КЕЗ ПОКРОВА БЪШЕ ... ОБНОВИХУМИ СВЕТУЮ ЦЕРКОВЪ, И ОУТВЕРДИХУМИ ПАДШУЮ СТРАНУ, Ю ШАОВОМ, ТАКОЖДЕ И ПАПЕРУТЪ ПОКРЫХУМИ...“ (*Словенски ракописи во Македонија*, кн. I, Скопје 1971, 330; cf., Е. Карановъ, op. cit., 310; С. Симић, *Лесновски манастир св. оца Гаврила*, Београд 1912, 67—68, п. 1).

³⁹ До занимљивих закључака о раду једне дубровачкокогорске мајсторске радионице за покривање цркава оловом у XIV веку, на основу података из Дубровачког и Которског архива, дошао је В. Ј. Ђурић, *Дубровачки градитељи у Србији средњег века*, ЗЛУ 3 (Нови Сад 1967) 93—98. Поред осталог, установио је да је покривање храма средње величине трајало у Котору и Србији мање од шест месеци, односно годину дана за две веће цркве.

⁴⁰ Тада су „оштећене кровне партије покривене лимом дебљине 2 mm“ — К. Томоски, *Конзервација на културноисториските споменици во Штипска и Кумановска околија во 1957 год.*, Културно наследство V (Скопје 1959) 47.

Неки радови на крову обављени су и 1947. године (према запису угребаном на крову западног крака крста наоса: Ради... мајстори 1947 го. Дане (?) и Трајко од с. Маждевњак Кр. Паланка), а 1978. године — у време садашњег старешине манастира архимандрита Гаврила Светогорца — постављено је прозорско стакло у отворима на куполи наоса (Томе, Милче, Драги местиле стакло на 16 I 1978 — запис на северозападној страни постоља кубета над наосом).

Inscriptions sur le toit de l'église de Lesnovo

SMILJKA GABELIĆ

Le monastère de Lesnovo (1341—1349), fondé peut-être sur l'emplacement d'un ancien édifice cultuel chrétien, à en juger par un chapiteau de marbre, de provenance inconnue, qui figure actuellement devant l'église (fig. 1), déploya, le long des siècles, une riche activité dont témoignent aujourd'hui de nombreuses sources écrites, des oeuvres et des objets d'art, des livres manuscrits et, bien entendu, l'église elle-même et ses bâtiments annexes qui subsistent dans l'enceinte du monastère (note 3). Un groupe de sources est constitué par des inscriptions gravées entre 1530 et 1886 sur le toit en plomb de l'église, plus précisément sur les tôles qui forment la couverture des bases des deux coupes (fig. 2).

№1 — Inscription concernant les travaux de pose d'une nouvelle couverture, effectués en 1530 (fig. 3).

№2 — Inscription de 1694 décrivant l'état de misère où le monastère se trouvait à l'époque («où rien ne resta au monastère que des livres et les reliques»).

№3. — Inscription de 1746 reprochant à l'higoumène Théodose de fréquenter «les compères», mot désignant probablement les Turcs.

№4 — Inscription concernant la mort de l'archimandrite Dionysos, qui dirigea le monastère de Lesnovo pendant dix ans (de 1850/51 à 1860).

№5 — Signature de l'higoumène Cyrille (1860— — 1869).

№6 — Signature de Cosme Frčkoski, graveur sur bois, datant de 1866.

№7 — Signature du moine Ananie datant du 3 juin 1867.

№8 — Inscription due à l'instituteur A. Hiljadnik sur les travaux exécutés dans l'église entre 1581 et 1869

N°s 9, 10 et 11 — (Signatures d'Athanase HadžiTrifunov, instituteur, puis prêtre à Lesnovo, datant des années 1867, 1883 et 1886.

N°s 12 et 13 — Signature d'un habitant de Kratovo et celle d'un certain Kostadin.

N°s 14 à 18 — Inscriptions datant des XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles; il s'agit surtout des signatures de personnes non identifiées.

L'information la plus ancienne concernant les travaux exécutés sur le toit de l'église de Lesnovo, dédiée à l'archange Michel, remonte à 1530 (inscription №1, fig. 3). Des réparations similaires, furent effectuées à des dates ultérieures, aussi; à en juger par les sources existantes, il y en eut encore cinq: en 1581 (inscription №8), en 1728—29 (note 37), au début du XIXe siècle (note 38) et encore une fois au XVIIe siècle ou au XVIIIe (inscription №16). Les travaux étaient exécutés généralement durant la belle saison. Il s'agissait de réparations du toit et non de la pose d'une nouvelle couverture, exception faite peut-être pour les travaux mentionnés dans l'inscription №1, ceux de 1530.

Après la rédaction du présent texte, au début de 1983, l'église de Lesnovo reçut une nouvelle couverture en tôles de plomb, posée en été de la même année.